N. małopolskie 6.

Zarząd Główny
Stowarzyszenie Naukowo-Techniczne
Inżynierów i T[illegible]Ogrodnictwa
ZESPÓŁ [illegible]WCÓW
00-034 Warszawa 053722
ul. Warecka Nr 11a

951

13

Ke.I-5341/5/44/78

Zarząd Główny
Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Ogrodnictwa
Zespół Rzeczoznawców
Warszawa, ul. Warecka 11 a

Ewidencja parków i ogrodów
ŁOPUSZNA - ogród dworski
Gmina Łopuszna, woj. nowosądeckie

1613

ARCHIWUM
OŚRODKA OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9, tel. 628 48 41 w. 130
Nr inw. 1613

Nr inw. 1613 dep.
BIBLIOTEKA
Zakładu Ochrony i Konserwacji Zesp. Pałac.-Ogrod.
Muzeum Narodowego w Warszawie
ul. Szwoleżerów Nr 9. tel. 29-67-78

ANALIZA I OCENA WARTOŚCI ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ ZIELENI

Park, ogród, aleja, zieleń towarzysząca

Rodzaj parku / ogrodu: klasztorny, zamkowy, pałacowy, dworski, miejski

Czas powstania: II poł. XIX w. i XX w.

Forma stylowa: krajobrazowy

Wielkość: 1,1 ha

Nazwa: ŁOPUSZNA

Adres: gm. Łopuszno

Województwo: Nowy Sącz

Użytkownicy: Stacja Oceny Odmian

KRYTERIA		0 zły	1 mierny	2 db	3 b.db
A Wartości zabytkowe	I. Stopień przetrwania elementów dawnego układu przestrzennego				
	1. Osie i ciągi kompozycji /relacja z architekturą/			+	
	2. Układ dróg		+		
	3. Stopień przetrwania starodrzewia			+	
	4. Układ wodny i pierw.ukszt.terenu			+	
	5. Zachowanie dawnych elementów architektury i małej architektury			+	
	II. Wartość układu przestrzennego				
	1. Jednorodność stylu całego układu lub wysoka czytelność nawarstwień stylowych			+	
	2. Wartość historyczna układu /dawność/			+	
	3. Wartość obiektów architektury			+	
	4. Reprezentatywność lub unikalność w skali regionu lub kraju			+	
	5. Wartości krajobrazowe i estetyczne			+	
	III. Wartości tradycji historycznej /w sensie potencjalnych walorów turystycznych/				
	1. Związek obiektu z postaciami lub wydarzeniami historycznymi			+	
	Wartości zabytkowe ogółem			21	
B Wartości przyrodnicze i ekologiczne	I. Wartości przyrodnicze i ekologiczne				
	1. Rzadkie gatunki drzew i krzewów	+			
	2. Drzewa o charakterze pomników przyrody		+		
	3. Intensywność zadrzewienia		+		
	4. Stan zdrowotny drzewostanu		+		
	5. Znaczenie ekologiczne		+		
	Wartości przyrodnicze ogółem			4	
	Ogólna ocena obiektu			25	

362/78

Analizę sporządził:

Data: 5.V.79.

Uwagę dotyczącą koniecznej doraźnej interwencji w zakresie zmiany sposobu użytkowania obiektu oraz działań konserwatorskich w odniesieniu do zadrzewienia i obiektów architektonicznych - podać na odwrocie karty!

Zarząd Główny
Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Ogrodnictwa
Zespół Rzeczoznawców
Warszawa - ul. Warecka 11 a

Inwestor: Wydział Ochrony Zabytków w Nowym Sączu
Wojewódzki Konserwator Ochrony Zabytków

Ewidencja parków i ogrodów

ŁOPUSZNA - ogród dworski pow. 1,1 ha

Gmina Łopuszna
Województwo nowosądeckie

Wykonawcy: inż. Krystyna Wiśniewska
Rzeczoznawca SITO-NOT nr 122

inż. Tadeusz Gryniewicz
Rzeczoznawca SITO-NOT nr 123

Kraków 1977 r.

ARCHIWUM
OŚRODKA OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9, tel. 628 48 41 w. 130
Nr inw. 2613

Załącznik Recenzenta nauczyciela
21. VIII. 1978 r

Zawartość teczki:

1 - Karta tytułowa

2 - Metryczka

3 - Opis

4 - ~~Orientacja w skali 1:75 000~~

5 - Szkic sytuacyjny ogrodu

6 - Fotografie od 1-10

METRYCZKA PARKU - OGRODU

1	Adres: miejscowość/dzielnica, ulica, nr posesji: ŁOPUSZNA		Gmina: ŁOPUSZNA	Województwo: NOWOSĄDECKIE
2	Nazwa ogrodu:	aktualna: OGRÓD W ŁOPUSZNEJ		dawna: OGRÓD DWORSKI W ŁOPUSZNEJ
3	Rodzaj ogrodu i stan jego zachowania:	- krajobrazowym OGRÓD DWORSKI - o układzie swobodnym - zaniedbany		
4	Czas powstania i najważniejsze fazy przekształceń -2 połowa ~~pocz.~~ XIX w , XX w. częściowo przekształcony			Autor: - nieznany
5	Powierzchnia ogrodu - ogółem 1,1 ha	w tym wód ha -	Istniejące budynki: o wartościach zabytkowych - Dwór drewniany z przylegającą kuchnią z I p. XIX w. - Budynek drewniany t.zw. "Gacek" Ip. XIX w. - Spichlerz murowany XIX w. - Silos z drewnianym zadaszeniem w stylu regionalnym z XX w. - Zabudowania gospodarcze 4 szt z końca XIX ws	
6	Nr i data rejestru ogrodu —	6 a - Opinia Komisji Konserw.		
7	Użytkownicy obiektu Stacja Oceny Odmian w Łopusznej Województwo Nowosądeckie			
8	Istniejąca dokumentacja /data, autor/ —	1. Pomiar sytuacyjno-wysokościowy Plan geodezyjny w posiadaniu Stacji Oceny ~~Nasion~~ Odmian		2. Inwentaryzacja zieleni - nie ma
	3. Studium historyczne - nie ma	4. Założenia techniczno-ekonomiczne - nie ma		5. Dokumentacja branżowa Renowacja zabytkowego dworku w latach 1973/74 przez PKZ w Krakowie
9	Przeprowadzone remonty —	Budynków Remont domku "Gacek" w latach 1960-1970. Remont dworku - obecnie	Parku -	Metryczkę sporządził: inż. Wiśniewska Krystyna data: 1977 rok

I. Krótka analiza historyczna

1 - Ewolucja układu przestrzennego

XVI w. - Istniała już osada położona nad Dunajcem u ujścia potoku Łopuszna do Dunajca, przy drodze z Nowego Targu do Czorsztyna. W osadzie znajdował się modrzewiowy kościół /5/.

XVIII w.- XIX w. - Wieś była własnością rodziny Tetmajerów, którzy zbudowali tu około 1800 roku parterowy drewniany dwór, kryty gontem, z łamanym dachem i gankiem od strony przestronnego zajazdu. Od tyłu znajdował się niewielki ogród z grupami starych drzew, aleją świerkową i altaną. Z altany /obecnie dom „Gacek"/ rozciągał się rozległy widok na góry i okolicę /1, 2/.

1832-33 - W tych latach przebywał w gościnie u Tetmajerów Seweryn Goszczyński. Pobyt tutaj opisuje w swoich pamiętnikach „Dziennik podróży do Tatrów przez autora Sobótki".

Przed Wiosną Ludów Łopuszna była ośrodkiem ruchu wolnościowego. Tutaj przebywali emisariusze /Gasler/ i ich działalność należy przypisać powstanie chochołowskie w 1846 r. /5/2/

II poł. XIX/XX w. - Prawdopodobnie powstaje ogród w obecnej postaci przekształcony częściowo w XX w.

1945 r. - Do tego roku majątek należał do rodziny Tetmajerów, potem następuje parcelacja na skutek Reformy Rolnej i majątek przechodzi pod Zarząd Państwowego Funduszu Ziemi. We dworze i na resztówce o pow. 58,5 ha gospodaruje Gminna Samopomoc Chłopska /6/.

1955 r. - W tym roku resztówkę z dworem i otoczeniem przejmuje Stacja Oceny Odmian w Łopusznej. W latach 1960-70

przeprowadza się remont drewnianego domku tzw „Gacka" /pracowni Iwtmajera/.

W 1975 roku rozpoczęto remont zabytkowego dworu, który wykonują PP. Pracownie Konserwacji Zabytków w Krakowie. Nadzór sprawuje Wojewódzki Konserwator Zabytków w Nowym Sączu /6/.

2 - Dawne plany

- brak

3 - Źródła do dziejów ogrodu

1 - Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego.

2 - J. S. Goszczyński - „Dziennik podróży do Tatrów przez autora Sobótki" - Petersburg 1853 /str 33-34/.

3 - Katalog zabytków.

4 - Archiwum Konserwatorskie.

5 - Słownik Geografii Turystycznej Polski - Warszawa 1956 r.

6 - Informacje ustne w biurze Stacji Oceny Odmian.

II. Charakterystyka stanu istniejącego

1 - Układ przestrzenny

Ogród znajduje się w miejscowości Łopuszna leżącej przy szosie Nowy Targ-Szczawnica, a oddalonej 9 km od stacji kolejowej w Nowym Targu.

Łopuszna należy do Gminy Łopuszna w woj. nowosądeckim. Wieś Łopuszna leży w Kotlinie Nowotarskiej po obu stronach Dunajca oraz w dolnej części dolinki potoku Łopuszna uchodzącego do Dunajca.

Na północnym zachodzie wznosi się pasmo Gorców, a od południowego wschodu masyw Beskidu Sądeckiego.

Ogród kompozycyjnie oparty jest na osi północ-południe i wschód-zachód. Na skrzyżowaniu tych dwu osi usytuowany jest dwór z częścią zajezdną i ze śladami dróg dojazdowych od po-

łudnia oraz „Salonem" ogrodowym od północy.

Obiekt dworski należy do Stacji Oceny Odmian w Łopusznej i jest przez nią użytkowany.

Budynek dworku znajduje się w remoncie, zaś pozostałe budynki Stacja użytkuje zgodnie z ich przeznaczeniem.

Od strony północnej znajdują się resztki muru z kamienia naturalnego okalające podwórze gospodarcze.

Na teren ogrodu prowadziły dwie bramy, po których pozostały zniszczone słupy kamienne /fot. 3, 7/.

Pomiędzy ogrodem, a podwórzem znajduje się kryte gontem przejście /fot. 5/.

Podwórze gospodarcze przedstawia dosyć regularny prostokąt zamknięty starym murem kamiennym oraz zabudowaniami gospodarczymi /fot. 9, 10/.

Drogi na terenie posiadają nawierzchnię ziemną.

Trawniki są w złym stanie. Elementów rzeźbiarskich brak.

Całość obiektu stanowi zwarty i funkcjonalny układ przestrzenny.

2 - <u>Skrócona inwentaryzacja roślin</u>

Wykaz drzew i krzewów występujących na terenie ogrodu

Nr na planie	Nazwa gatunku	Wielkość pierśnicy w cm			
		0-29	30-49	50-100	100
1	Acer platanoides - klon zwyczajny	-	-	1	-
2	Acer pseudoplatanus - klon jawor	-	1	-	-
3	Fraxinus excelsior - jesion wyniosły	kilkan.	kilkan.	5	-
4	Populus alba - topola biała	-	-	2	-
5	Populus nigra - topola czarna	-	-	3	1/120/ okaz
6	Prunus padus - czeremcha	kilka	5	-	-

Nr na planie	Nazwa gatunku	Wielkość pierśnicy w cm			
		0-29	30-49	50-100	100
7	Quercus robur - dąb szypułkowy	-	-	1	-
8	Quercus rubra - dąb czerwony	-	-	1	-
9	Salix alba - wierzba biała	-	-	-	1/120/ okaz
10	Tilia cordata - lipa drobnolistna	-	-	10	1/110/ 1/4x80/ okazy
11	Ulmus glabra - wiąz górski	-	-	1	-
12	Jabłonie	7	-	-	-
13	Larix decidua - modrzew europejski	1	-	-	-
14	Picea abies - świerk pospolity kilkan.		2	-	-
15	Pinus silvestris - sosna pospolita	-	-	1	-

Drzewa w skupinach

Fraxinus excelsior - jesion wyniosły

Prunus padus - czeremcha

Prunus cerasus - wiśnia

Sorbus aucuparia - jarząb pospolity

Krzewy w skupinach

Corylus avellana - leszczyna pospolita

Lonicera xylosteum - suchodrzew pospolity

Philadelphus sp. - jaśminowiec

Sambucus nigra - bez czarny

Symphoricarpus albus - śnieguliczka biała

Syringa vulgaris - bez lilak

Najstarsze drzewa znajdują się na obrzeżu ogrodu. Przy północnej granicy rosną cztery piękne okazy o pierśnicy pnia ponad 100 cm. Drzewa te należy zarejestrować jako Pomniki

Przyrody. Są to: Tilia cordata - lipa drobnolistna 2 szt /w tym jedna o 4-ch potężnych pniach/, Populus nigra - topola czarna 1 szt i Salix alba - wierzba biała 1 szt.
Skupina starych drzew znajduje się przy budynkach gospodarczych od strony ogrodu. Wśród nich są lipy, jesiony, czeremchy, dąb i topola.
Grupa starych topoli białych i jesionów rośnie przy wejściu od strony południowej /fot. 4/.
Na terenie ogrodu nie rosną drzewa pochodzenia obcego tzw „egzoty". Dwie grupy krzewów, w których znajdują się jaśminowce i bzy lilaki, stanowią kwitnącą dekorację ogrodu.
Stan zdrowotny starodrzewia jest zadowalający. Jedynie czeremchy przy stajni trochę podsychają.
Ogród jest mało pielęgnowany.

3 - Analiza stopnia zachowania układu zabytkowego

Z układu drzew należy wnioskować, że był to ogród dworski, krajobrazowy o układzie swobodnym. Zachowały się do dziś drzewa wyznaczające granicę ogrodu. Zatarciu uległ podjazd, aczkolwiek jego ślady są widoczne oraz „salon ogrodowy" uległ zubożeniu, chociaż można wnosić, że znajdowały się tam kiedyś klomby i skupiny krzewów ozdobnych.
Ogród pozostaje w granicach pierwotnych.
Kompozycja ogrodu uległa zmianie przez:
- niefortunne posadzenie drzew owocowych w „salonie",
- dopuszczenie do rozrastania się nalotu drzew i krzewów po II wojnie światowej /część północna/.

4 - Rola obiektu w krajobrazie naturalnym

Ogród ze starodrzewiem oraz zabytkowymi budynkami stanowi cenny element z XIX w.y krajobrazie okolicy.

III. Wnioski

dotyczące

1 - Granicy ochrony konserwatorskiej

a - ochrony układu ogrodu

Obiekt wraz z zabytkowymi zabudowaniami i starodrzewiem należy objąć ochroną konserwatorską.

b - ochrony ekologicznej

Istniejącą otulinę z otaczających pól, łąk i sadów należy zachować w szerokości około 200 m.

c - ochrony kompozycji widokowej

Widok na okalające pasma górskie należy zabezpieczyć wokół obiektu na szerokość 50-100 m. Szczególnie należy zabezpieczyć widok na masyw Beskidów Sądeckich od południowego wschodu oraz widok na pasmo Gorców od północnego zachodu.

2 - Ewentualnej zmiany dotychczasowego sposobu użytkowania

- nie wnioskuje się zmian.

3 - Zakresu niezbędnej lub pożądanej renowacji

Po zakończeniu remontu dworku należy uporządkować najbliższe otoczenie, a więc dawny zajazd i ogród wg projektu rewaloryzacji na podstawie uprzednio wykonanych prac, jak:

- szczegółowa inwentaryzacja szaty roślinnej,
- plan geodezyjny sytuacyjno-wysokościowy,
- studium kompozycyjno- konserwatorskie,
- wytyczne konserwatorskie do rewaloryzacji ogrodu.

IV. Dokumentacja fotograficzna

1 - Widok dworku od strony północnej.

2 - Fragment dawnego ogrodzenia ogrodu.

3 - Słupy kamienne - pozostałość po dawnej bramie.

4 - Widok dworku od strony wjazdu od południa.

5 - Widok przejścia pomiędzy ogrodem a podwórzem gospodarczym.

6 - Zabytkowy spichlerz murowany.

7 - Widok dworku od strony południowej.

8 - Domek drewniany tzw „Gacek" - dawna pracownia.poety Kazimierza Przerwy-Tetmajera.

9 - Stylowe zadaszenie silosów.

10 - Dawne zabudowania gospodarcze.

Fotografie wykonała inż. Krystyna Wiśniewska w m-cu V.1977.

V. Wnioski końcowe

- jak p. III 1, 2, 3.
- Stare drzewa oznaczone na planie jako okazy wnioskuje się zarejestrować jako Pomniki Przyrody.

Kraków 1977 r.

Inż. Krystyna Wiśniewska
Rzeczoznawca SITO-NOT nr 122

Inż. Tadeusz Gryniewicz
Rzeczoznawca SITO-NOT nr 123

ŁOPUSZNA - OGRÓD DWORSKI POW CA 1,1 ha.

Gmina ŁOPUSZNA

Województwo Nowosądeckie

/szkic orientacyjny/

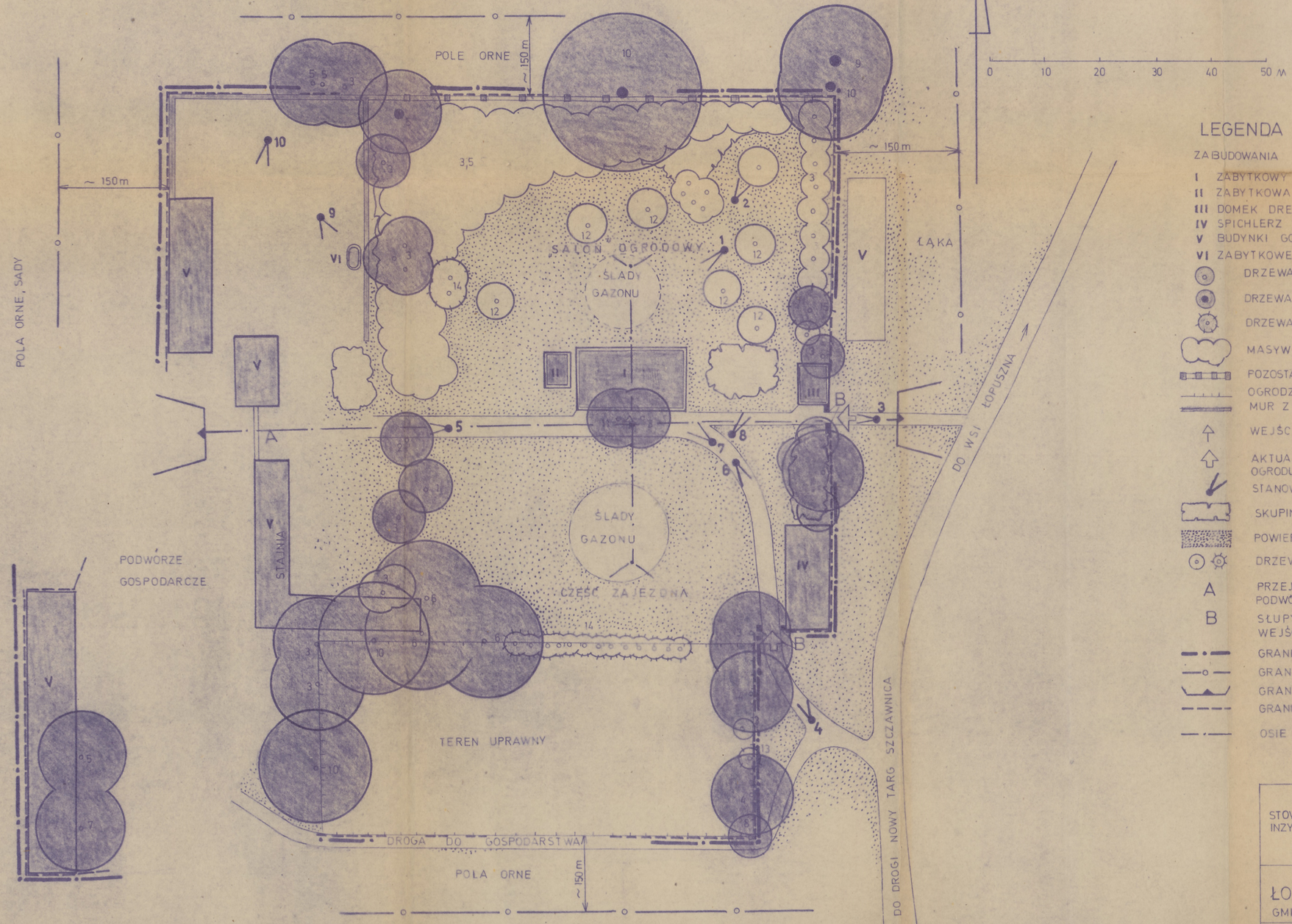

LEGENDA

ZABUDOWANIA

- I ZABYTKOWY DWÓR DREWNIANY
- II ZABYTKOWA KUCHNIA DWORSKA DREWNIANA
- III DOMEK DREWNIANY T.Z.W. „GACEK"
- IV SPICHLERZ MUROWANY
- V BUDYNKI GOSPODARCZE DREWNIANE
- VI ZABYTKOWE SILOSY

- DRZEWA LIŚCIASTE STARE
- DRZEWA LISCIASTE OKAZY
- DRZEWA IGLASTE
- MASYW DRZEW
- POZOSTAŁOŚCI DAWNEGO OGRODZENIA
- OGRODZENIE Z SIATKI DRUCIANEJ
- MUR Z KAMIENIA ZABYTKOWY
- WEJŚCIE DO DWORKU
- AKTUALNE I DAWNE WEJŚCIA DO OGRODU
- STANOWISKO I NR FOTOGRAFII
- SKUPINY KRZEWÓW
- POWIERZCHNIE TRAWIASTE
- DRZEWA LIŚCIASTE I IGLASTE — MŁODE
- A PRZEJŚCIE Z OGRODU DWORSKIEGO NA PODWÓRZE GOSPODARCZE.
- B SŁUPY KAMIENNE POZOSTAŁOŚĆ PO DAWNYCH WEJŚCIACH NA TEREN OGRODU
- GRANICA OCHRONY ZABYTKOWEGO ZAŁOŻENIA
- GRANICA OCHRONY EKOLOGICZNEJ
- GRANICA OCHRONY ZEWNĘTRZNYCH POWIĄZAŃ WIDOKOWYCH
- GRANICA OGRODU.
- OSIE KOMPOZYCJI

ZARZĄD GŁÓWNY
STOWARZYSZENIE NAUKOWO TECHNICZNE
INŻYNIERÓW I TECHNIKÓW OGRODNICTWA
ZESPÓŁ RZECZOZNAWCÓW
Warszawa ul. Warecka 11a

EWIDENCJA PARKÓW I OGRODÓW

ŁOPUSZNA ogród dworski

GMINA ŁOPUSZNA WOJ. NOWOSĄDECKIE

Wykonawcy: inż. Krystyna Wiśniewska
Rzeczoznawca SITO-NOT nr. 122
inż. Tadeusz Gryniewicz
Rzeczoznawca. SITO-NOT nr 123
Kraków 1977

ARCHIWUM
OŚRODKA [illegible]
ZABYTKOWEGO [illegible]BRAZU
ul. Szwoleżerów 9, tel. 026 48 41 w. 130
Nr Arch. 1613

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.